

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ Administration of Sangha Affairs of the Sangha Administrative Monks in the Three Southern Border Provinces

รังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช
Rangsan Watthanachaiwanich

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี
Pattani Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: rangsan.watthachai@gmail.com

Received November 8, 2021; Revised December 8, 2021; Accepted December 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ถอดองค์ความรู้มาจากการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 178 รูป ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamané และทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงดำเนินการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 24 รูป เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง จากจังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลาและจังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน ผลการวิจัยพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์; พระสังฆาธิการ; สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

This article, "Administration of Sangha Affairs of the Sangha Administrative Monks in the Three Southern Border Provinces", decoded the knowledge from the research on "Factors Affecting the Administration of Sangha Affairs and Social Development of Sangha Administrative Monks in the three Southern Border Provinces" with the objectives to study the level of Sangha administration factors affecting the administration of the Sangha affairs and the problems and obstacles in the administration of the Sangha monks' affairs in the three southern border provinces. The sample consisted of 178 Buddhist monks in the three southern border provinces. The samples were obtained by determining the sample size by using Yamané formula and purpose sampling. There was a survey conducting by using questionnaires created with a scale for estimation at 5 levels. The informants were monks in the three southern border provinces consisting of provincial primate Deputy Dean of the Province Counselor, District Dean, District Dean, District Dean, District Abbot, Deputy Abbot and Assistant Abbot Data were selected by 24 specific subjects. Data were collected by 3 group conversations from Narathiwat Province, Yala Province and Pattani Province to receive in-depth information on factors affecting the administration of clergy affairs and social development of Sangha Administrative Monks in the three southern border provinces and to be analyzed using concepts and theories related to administration in accordance with the set objectives in its entirety. The results of the research showed that the administration of the clergy administration of the Sangha Administrative Monks in the three southern border provinces in general was at a high level except the education side, it was at a medium level.

Keywords: Administration of Sangha Affairs; Sangha Administrative Monks; Three Southern Border Provinces.

บทนำ

ตั้งแต่อดีตการปกครองคณะสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะถ้ามีระบบการปกครองที่ดี พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้น จะต้องมึรูปแบบวิธีการแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับ การแบ่งงาน การมอบอำนาจ การกระจายอำนาจให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน ประกอบกับการพัฒนาในด้านต่างๆ แก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งการปกครองคณะสงฆ์ได้มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมนำการปกครองพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ (พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) 2557)

ปัจจุบันการบริหารงานคณะสงฆ์มีระบบการบริหารที่ดีเพราะการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ผู้มีอำนาจรัฐและนิกายพระภิกษุเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ตลอดถึงการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ (คู่มือพระสังฆาธิการ สถาบันพระสังฆาธิการ, 2558) โดยที่วัดเป็นศาสนสถานที่ประกอบกิจกรรมของชาวพุทธเป็นที่อยู่ของบรรพชิตและฆราวาสที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม เป็นสถานศึกษาและปฏิบัติธรรมตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ วัดจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามที่จะก่อให้เกิดความสะอาดความสว่าง ความสงบและความร่มเย็น ให้กับสิ่งมีชีวิตและชุมชน วัดกับสังคมจึงมีความผูกพันและสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นยาวนานจนเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ ที่ต่างก็ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตลอดมา วัดจึงเป็นที่พึ่งทางใจของคนไทย เป็นศูนย์กลางชุมชนคนไทย ตลอดทั้งวัดยังเป็นแหล่งวิทยาการ และศูนย์กลางการพัฒนาทั้งปวง พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางความคิด และทางจิตใจของสังคมไทยทุกยุคทุกสมัยดังนั้นงานในคณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในส่วนของการวิทยาการด้านการบริหารและการจัดการต้องก้าวหน้าไปมากทันโลกทันเหตุการณ์ คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย จะเห็นว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ได้ทำให้การบริหารคณะสงฆ์บางอย่างล่าช้าเพราะยึดติดขั้นตอนตามระบอบราชการมากเกินไป ฉะนั้น คณะสงฆ์ควรมีระบบการบริหารและการปกครองของตนเองที่ผสมผสาน ส่วนดีของระบอบราชการและเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัยให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคสมัย (พระสมุห์กำพร สุชาติ (พิเชษฐสกุล), 2554)

โดยที่ปัจจุบันกลุ่มพระภิกษุ สามเณร ที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิธีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติศาสนกิจให้เหมาะสมสอดคล้องเพื่อให้ตนเองอยู่รอดภายใต้สถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง เพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและศาสนสมบัติ เช่น การงดออกบิณฑบาตร หรือการออกบิณฑบาตรโดยมีกำลังของเจ้าหน้าที่ทหารคอยคุ้มกันนอกจากจะปรับเปลี่ยนเรื่องวิธีการบิณฑบาตรแล้ว เรื่องศาสนพิธีก็ต้องปรับด้วยเช่นพิธีเวียนเทียน การจัดงานศพ ต้องย้ายมาทำตอนกลางวันเพื่อความปลอดภัยของชาวบ้าน และพระสงฆ์ในพื้นที่ซึ่งการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางด้านหลักคำสอนของศาสนาเป็นอย่างมาก การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย (สมบุญ บัญญัติ และคณะ, 2556) แต่อย่างไรก็ตามจากภารกิจทั้ง 6 ประการของพระสังฆาธิการในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาการที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงอยู่คู่ประเทศไทยได้นั้นจะต้องมีพระสังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนา โดยที่พระสังฆาธิการมีบทบาทและหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลว ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจพระพุทธศาสนากันอย่างลึกซึ้งและเพียงพอ โดยมีความเข้าใจกันเพียงผิวเผิน เข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีไว้ให้ทำบุญ ทำมากได้มากทำน้อยได้น้อย หลงวัตถุนิยม โดยยังไม่เข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนให้พัฒนาตน พัฒนาสังคม และให้สังคมร่วมกันพัฒนา ไม่ใช่เรื่องเฉพาะเพียงการทำบุญเท่านั้น ความเจริญของพระพุทธศาสนากับความเจริญของสังคมในสมัยนี้เป็นเรื่องเดียวกันเดี๋ยวนี้คนเข้าใจแต่เพียงว่าใครทำบุญก็ทำไป จึงทำให้สังคมไทยไม่เจริญตามแนวทางพระพุทธศาสนาหรือพระพุทธศาสนาไม่ช่วยให้สังคมเจริญ (รังสรรค์ วัฒนาชัยวิช, เอกกรินทร์ สังข์ทองและเรชา ชูสุวรรณ, 2559)

ดังนั้นจึงต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นหลักสำคัญในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้เจริญถาวรสืบต่อไปเนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับเป็นที่ศรัทธาของประชาชนและมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงจะต้องปรับบทบาทในด้านต่างๆให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

วิธีการศึกษา

บทความวิชาการเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ถอดองค์ความรู้มาจากงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่แบบสอบถาม เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 178 รูป ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamané และทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purpose Sampling) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ โดยอาศัยคอมพิวเตอร์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้จำแนกข้อมูลตามตัวแปรอายุ พรรษา จังหวัด วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิกการศึกษาปริยัติธรรม วุฒิกการศึกษาบาลี ประสพการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ เพื่อนำมาหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) ทำการวิเคราะห์ภาพรวม รายด้านและรายข้อคำถาม แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์สมบูรณ์ (Absolute criteria) เพื่อใช้ในการประเมินค่าและแปลความหมายของคะแนน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยมีพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จากจังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลาซึ่งคณะผู้วิจัยจะทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ได้ตัวแทนทั้งสิ้นจำนวน 24 คน มาจำแนกตามกลุ่มข้อมูล (Content Analysis) นำเสนอเป็นความเรียงในส่วนของการนำเสนอข้อมูล ใช้การนำเสนอแบบตาราง โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยาย และภาพประกอบเอกสาร

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยภาพรวมและรายด้าน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในสามจังหวัดชายแดนใต้	\bar{x}	S.D	ระดับการบริหาร กิจการคณะสงฆ์
ด้านการปกครอง	4.09	.654	มาก
ด้านการเผยแผ่	4.27	.652	มาก
ด้านการศึกษา	3.52	.593	มาก
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.43	.694	ปานกลาง
ด้านสาธารณสงเคราะห์	3.70	.584	มาก
ด้านการสาธารณูปการ	3.76	.633	มาก
รวม	3.80	.488	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$, $SD = .488$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ด้านการเผยแผ่ ($\bar{x} = 4.27$, $SD = .652$) มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการสูงกว่าด้านอื่น ๆ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{x} = 3.43$, $SD = .694$) มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการต่ำกว่าด้านอื่น ๆ และเมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้านเป็นรายข้อดังนี้

1) ด้านการปกครอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อบริหารกิจการวัด บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่สัปปายะและน่าเลื่อมใสศรัทธา ($\bar{x} = 4.30$, $SD = .728$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุ ($\bar{x} = 3.84$, $SD = 1.176$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

2) ด้านการเผยแผ่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อสนับสนุนรณรงค์ส่งเสริมให้มีการอบรมนักรธรรมและบาลีก่อนสอบ ($\bar{x} = 4.43$, $SD = .765$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อตรวจเยี่ยมสำนักศาสนาศึกษาในสังกัดอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.03$, $SD = 1.019$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

3) ด้านการศาสนศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อ

จัดตั้งและส่งเสริมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.24$, $SD = .825$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อจัดตั้งและส่งเสริมสนับสนุนศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ($\bar{x} = 2.74$, $SD = 0.830$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อจัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 4.10$, $SD = .673$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือสื่อธรรมะ เป็น CD ในการเผยแพร่ธรรมะสู่สาธารณชน ($\bar{x} = 2.65$, $SD = 1.154$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

5) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรม ($\bar{x} = 4.08$, $SD = .575$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อการจัดทำแผนผังวัดตามสภาพที่ดินของวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวัด ($\bar{x} = 3.32$, $SD = 0.755$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

6) ด้านการสาธารณูปการพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อให้ความสะดวกในการใช้สถานที่ที่มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการในการสงเคราะห์ประชาชน ($\bar{x} = 4.38$, $SD = .487$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ และข้อจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน ($\bar{x} = 3.30$, $SD = 1.173$) มีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยข้ออื่นๆ

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะขอเสนอในภาพรวมรายด้าน ดังรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านการปกครอง ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่า พระภิกษุมาจากที่ต่าง ๆ มีพื้นฐานและประสบการณ์แตกต่างกัน ตลอดทั้งมีจำนวนมาก ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดขึ้นได้ แต่ยังขาดผู้ตัดสินใจ หรือปกครองที่คอยชี้แนะแก้ไข อีกทั้งเจ้าอาวาสมีภารกิจมาก พระภิกษุไม่ค่อยสนใจและให้ความร่วมมือในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนา ในส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือ ต้องมีการชี้แจงกฎระเบียบและกติกาต่าง ๆ ของวัดให้พระภิกษุที่มาใหม่ได้เข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในความสามัคคีทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ควรมีพระผู้ใหญ่คอยดูแล เอาใจใส่และบอกประโยชน์และความสำคัญในการทำวัตรสวดมนต์ เจริญจิตภาวนา

2) ด้านการศาสนศึกษา ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่า พระภิกษุสามเณรบางรูปไม่ค่อยสนใจในการศึกษาเท่าที่ควร ขาดการพัฒนาตนเอง ขาดสิ่งสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาเล่าเรียนที่จำเป็นในส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และควรมีมาตรการในการดูแลพระภิกษุ สามเณรผู้เป็นนักเรียน โดยให้ทางวัดสอบถามและให้การช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาเท่าที่จำเป็น

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่า กองทุนในการศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอแก่นักเรียนที่จะเข้ารับทุน ทางวัดไม่มีการประสานงานกับหน่วยราชการเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เดือนร้อน และยังไม่มียุทธศาสตร์ในการบริหารงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ใน

ส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจน และเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดีระหว่างวัดกับโรงเรียน ทางวัดควรมีการประสานงานกับหน่วยราชการ เพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่เดือนร้อน และควรมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการบริหารงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่าคณะพระวิทยากรมีจำนวนน้อย ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เต็มที่ ขาดแคลนงบประมาณจากสำนักงานพุทธศาสนาในการเผยแผ่ ไม่มีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพระภิกษุ สามเณร ที่มีความต้องการ ไม่มีการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ ในส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือควรมีการเพิ่มจำนวนพระวิทยากรให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการสรรหางบประมาณจากทางราช หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพระภิกษุ สามเณร ที่มีความต้องการ ควรมีการสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ

5) ด้านการสาธารณสุขการ ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่าอุปกรณ์ต่างๆ ขาดผู้ดูแลและซ่อมแซมให้มีสภาพที่ใช้งานได้นาน การทำความสะอาดภายในอาคารสถานที่ ยังไม่ดีพอ ที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาไม่มีเพียงพอโดยเฉพาะของอุบาสกในด้านที่พักยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ระบบน้ำ ไฟยังไม่ดีเท่าที่ควรและยังไม่เพียงพอในเวลาที่ญาติโยมมาปฏิบัติธรรมมาก ๆ สิ่งก่อสร้างยังไม่สามารถใช้งานได้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือควรมีผู้ดูแลและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีสภาพที่ใช้งานได้นาน ควรมีคู่มือในการเก็บรักษาอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อความเรียบร้อย ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยของอุบาสก อุบาสิกาให้เพียงพอแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม ควรมีการจัดระบบน้ำ ไฟให้เพียงพอและสะอาด ปลอดภัยแก่ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรม ควรใช้ประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างต่างๆ อีกทั้งควรมีการจัดตั้งศูนย์รับเรื่องภายในวัดเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดเสียหายให้ทันเวลา

6) ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ในส่วนของปัญหาด้านนี้ พบว่า วัดขาดเงินทุนที่ไปจัดสร้างสาธารณสมบัติเพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ ทางวัดให้ใช้สถานที่วัดในการประกอบอาชีพหรือจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานทางราชการและเมื่อทางวัดต้องการใช้สถานที่ดังกล่าวเกิดปัญหาในการย้ายออกของชุมชนหรือหน่วยงานของราชการทำให้เกิดปัญหาการฟ้องร้องในข้อพิพาทต่างๆในส่วนของแนวทางแก้ไขในด้านนี้นั้น คือจัดหาเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์เท่าที่จำเป็นในการก่อสร้างสาธารณสมบัติ การใช้สถานที่วัดต้องมีการทำนิติกรรมสัญญาในการเช่าและระบุระยะเวลาการเช่า เงินค่าเช่า หรืออื่นๆ ให้มีความชัดเจน

ส่วนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นตัวแปรตาม และใช้ตัวแปรย่อย 8 ตัวแปร เป็นตัวแปรอิสระ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) แบบ Enter

X^1 หมายถึง จังหวัด

X^2 หมายถึง อายุ

X^3 หมายถึง พรรษา

- X^4 หมายถึง ตำแหน่งพระสังฆาธิการ
 X^5 หมายถึง สายสามัญ
 X^6 หมายถึง ทางธรรม
 X^7 หมายถึง เปรียญธรรม
 X^8 หมายถึง ประสบการณ์

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อพิจารณาว่าเมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter โดยใส่ตัวแปรอิสระจำนวน 8 ตัวแปร แล้วสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละเท่าใด และมีตัวแปรใดบ้างที่ส่งผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ รายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้	B	S.E	Beta	t	Sig.
จังหวัด(x^1)	-.191	.152	-.321	-1.252	.212
อายุ (x^2)	-.187	.163	-.286	-1.147	.253
พรรษา (x^3)	-.050	.161	-.116	-.313	.754
ตำแหน่งพระสังฆาธิการ (x^4)	-.032	.071	-.103	-.454	.650
สายสามัญ (x^5)	.230	.148	.554	1.553	.122
ทางธรรม (x^6)	.235	.080	.295	2.954	.004*
เปรียญธรรม (x^7)	.221	.160	.356	1.384	.168
ประสบการณ์ (x^8)	-.172	.119	-.253	-1.443	.151
ค่าคงที่	2.792	.348		8.017	.000

Multiple R = .285^a R Square = .081 Adjusted R Square = .038 Std. Error = .47969F = 1.862

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านทางธรรม (X^6) ผลการวิเคราะห์หมีค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ 0.285 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.081 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.038 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Standard Error) เท่ากับ 0.47969 แสดงว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านทางธรรม (X^6)สามารถทำนายระดับความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และการพัฒนาสังคม ได้ร้อยละ 81.00 และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปรแล้วพบว่าด้านทางธรรม (X^6) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีอุดมธารณารักษ์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์มีความคิดเห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ภิกษุและคฤหัสถ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ชำราชาการที่มีเพศ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ ทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสายบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการสงฆ์ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้วโดยรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหาร กิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว ด้านการปกครอง พบว่า เจ้าอาวาสบางวัดไม่ทราบปัญหาของพระภิกษุสามเณรในวัด และไม่คอยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควร เมื่อมีเหตุเสียหายเกิดขึ้นทำให้แก้ไขปัญหาได้ยาก ด้านการศาสนศึกษา พบว่า บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ในการสอนพระภิกษุสามเณรมีหน้าที่หลายด้านทำให้การจัดการไม่ค่อยเต็มที่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ พบว่า มีครูพระที่สอนศีลธรรมหรือพระภิกษุที่มีความรู้ไปสอนในโรงเรียนไม่เพียงพอและการสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนไม่เพียงพอ ด้านการเผยแผ่ศาสนา พบว่า พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอต่อการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ด้านการสาธารณูปการพบว่า บางวัดมีการก่อสร้างที่ไม่ค่อยเป็นสัดส่วนทำให้สถานที่แคบ และด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า บางวัดมีการดูแลพระภิกษุสามเณรที่เจ็บป่วยได้อย่างไม่ทั่วถึง เพราะยังขาดปัจจัยในการสนับสนุน ทำให้พระภิกษุสามเณรที่เจ็บป่วยบางครั้งต้องอาศัยญาติดูแลรักษาแทน

และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ปรากฏผลดังนี้

1) ด้านการปกครอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สิงอุตม (2557) การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่า ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้านการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก (จักขุมา) 2) ภาวะผู้นำด้านความชำนาญในงาน (วิรุโร) 3) ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ดี (นิสสยสัมปโน) และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆโสภณสูตร อยู่ในระดับมากทั้งหมด และ ภาวะผู้นำด้านการมีปัญญา/ความสามารถ (เวียดโต) ภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี (วินีโต) ภาวะผู้นำด้านความกล้ากล้า/กล้าหาญ (วิสาร์โท) ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (ธัมมานุธัมมปฏิปโน) อยู่ในระดับมาก 2 หลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สำหรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ตามทฤษฎีภาวะผู้นำ ประกอบไปด้วย 4 ทฤษฎี (1) ภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะผู้นำ (2) ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมผู้นำ (3) ผู้นำตามสถานการณ์ (4) ภาวะผู้นำด้านความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป จะมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในระดับมากที่สุดและพระสังฆาธิการต้องมีปัญญาที่กว้างไกล มีความชำนาญในการใช้ความคิด หรือ มีทักษะทางด้านความคิดหรือที่เรียกว่าผู้นำต้องเก่งความคิดที่จะก่อให้เกิดเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ๓ การบูรณาการ

หลักพุทธธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า พฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิกในการส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากร และ พฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงาน จะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ ส่วนการภาวะผู้นำที่ผู้นำควรมีและควรได้รับการพัฒนา สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประการดังนี้ประการแรก เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่ควรให้ความสนใจในสมาชิก โดยผู้นำที่ให้ความสนใจแก่สมาชิกจะส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบุคคลากรประการที่สอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่ต้องให้ความสนใจกับการทำให้เป้าหมายของงานหรือขององค์การประสบความสำเร็จ จะต้องให้ ความสนใจในการทำให้เป้าหมายและงานประสบความสำเร็จ โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายมาตรฐาน มีการมอบหมายงานรวมทั้งการผลักดันให้เกิดความสำเร็จ เหล่านี้คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีแก่สังคัมได้

2) ด้านการเผยแผ่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านเผยแผ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคล้อยกับงานวิจัยของพระมหาโกศลรัฐ รุจิธมโม (ทองมา), 2555) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร (การบริหารการศึกษา) ผลการศึกษา พบว่าพระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการให้ความสำคัญการวางแผนการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นชาวพุทธมีการจัดสาธารณูปโภคภายในวัด, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้นและมีการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยงานสังคม และดำเนินการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่เข้ามาทำบุญในวัด ด้านการศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณการเงินจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนนักเรียน บาลี และปริยัติอย่างทั่วถึงและคัดเลือกครูสอนนักเรียน บาลีที่มีคุณภาพสอนและใช้กฎระเบียบการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและออกกฎระเบียบใหม่ๆเพื่อพัฒนาวัดอยู่เสมอตามลำดับผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แนวทางการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการต้องมีส่วนร่วมและเข้าร่วมประชุมตามมติมหาเถรสมาคมเพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัด มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเพิ่มบุคลากรทางการศึกษาทั้งครูผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจครูผู้สอน ผู้บริหารควรมอบทุนศึกษาสงเคราะห์แก่ผู้เรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยราชการ

และเอกชน ตลอดจนวางแผนสร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็น ควรนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่นให้สมดุลกันด้วย และมีส่วนร่วมขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดกิจกรรมการบริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ให้มากขึ้น

3) ด้านการศาสนศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคล้อยกับงานวิจัยของเสาวนีย์ ไชยกุล และนางจงจิตร แสงทอง (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและศาสนสงเคราะห์จังหวัดพะเยา” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัด พะเยา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา จำนวน 50 รูป ใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจงและสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ อย่างมีโครงสร้างประกอบด้วย บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา บทบาทในด้านการ พัฒนาศาสนศึกษา บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทในด้านการพัฒนาการศึกษา สงเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลจากการศึกษาปรากฏ ดังนี้ 1. บทบาทในการจัดการศึกษาด้านศาสนศึกษา 1.1 บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสน ศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยการ เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหาร งบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น 1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีการ ส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่น ในด้านการจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัล สำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกระดับชั้น การ จัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียน การสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา 1.3 บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีบทบาทในสอง สถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียน หรือสถานที่เรียนในระดับต่างๆ ดังนั้นจึงมีบทบาททั้งในด้านการบริหารจัดการศึกษา 1.4 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาศาสนศึกษา มีบทบาทที่ สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาศาสนศึกษา 2. บทบาทในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ 2.1 บทบาทด้านการบริหาร การศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดโครงการบวชภาคฤดูร้อน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การศึกษาผู้ใหญ่ (กศ.น.) การสงเคราะห์ทุนการศึกษา การใช้ ที่ดินหรือสถานที่ทางวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัด และการเป็น พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา 2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นบทบาทที่ พระสังฆาธิการ ได้ดำเนินการที่ไม่แตกต่างจากการบริหารการศึกษาสงเคราะห์ กล่าวโดยสรุป พระสังฆาธิการ คือบุคคลที่เป็นกำลังหลักสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนงานทั้ง 4 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ อันได้แก่ ด้านการบำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติ ด้าน การบริหารและการปกครอง ด้าน การศึกษาอบรมและสั่งสอน และด้านการให้ความสะดวกตาม สมควรในการบำเพ็ญกุศล งานทั้ง 4 ด้านนี้ ถือเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญในการช่วยทำให้ พระพุทธศาสนา สามารถคงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน ภาระงาน ต่างๆ ที่พระสังฆาธิการได้รับนั้นล้วนแต่ มีความสำคัญในทุกๆ ด้าน ความสามารถในการบริหารจัดการงาน ในด้านต่างๆ ต้องอาศัยทั้งความรู้ และประสบการณ์รวมทั้งทักษะในการคิดเพื่อวางแผนในการบริหารงาน โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคล ส่วนทักษะด้านเทคนิคเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับพระสังฆาธิการในการ บริหารงานและทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่ช่วยให้การประสานความร่วมมือเป็นไปได้อย่างดีทั้ง จากภายในและภายนอก

4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดต่อภิชิต สุวณฺณโชโต (2559) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีการจัดการวัดแบบผสมผสานสืบเนื่อง ต่อๆกันมาในแต่ละชุมชนวัดจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนผสมผสานให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน 1) ด้านการปกครอง มีวัฒนธรรมการปกครองแบบยึดหยุ่นผ่อนคลายเป็นความตึงเครียดระหว่างผู้ปกครอง บางวัด คณะกรรมการมีบทบาทในการปกครองวัดมากกว่าเจ้าอาวาส 2) ด้านการศาสนศึกษา มีวัฒนธรรมส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายใน วัด การลดลงของพระภิกษุสามเณรที่ไม่ได้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีอย่างต่อเนื่อง การ มีหนังสือคอมพิวเตอร์ไว้สำหรับค้นคว้ามิน้อยไม่เพียงพอต่อการค้นคว้า 3) ด้านการเผยแผ่ มีการจัดให้ มีการแสดงธรรมเทศนาภายในวัดในช่วงเช้าพรรษา ออกพรรษาและงานบุญประเพณีสำคัญตามท้องถิ่น 4) ด้านสาธารณูปการ สิ่งปลูกสร้าง กุฏิ ศาลา โบสถ์ เป็นต้น คงสภาพเดิมไว้เพื่อให้เป็น เอกลักษณะ รวมถึงการจัดทำป้ายแสดงเขตพื้นที่วัด สภาพป้ายบอกความสำคัญของอาคารสถานที่บาง วัดเป็นป้ายแผนผังแบบเก่า 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีวัฒนธรรมการสร้างโรงเรียนไว้ภายในวัด เพื่อให้โรงเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับทางวัด และจัดให้มีการเรียนวิชาทางพระพุทธศาสนาแก่ นักเรียนรวมถึงการจัดให้มีการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชน ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในวัด 6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี วัฒนธรรมด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มีลักษณะของการใช้หลักธรรมสงเคราะห์ประชาชน เช่นการแนะนำให้ประชาชนพระภิกษุสามเณรได้ปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อการดูแลสุขภาพ งดเว้นสิ่งของ มีนเมาที่เป็นอบายมุข และประชาชนมักประสบกับปัญหาด้านอุทกภัยเป็นประจำทุกปี วัดได้ สงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบความเดือดร้อนให้เข้ามาพักพิงในวัดในระยะสั้น สภาพปัจจุบันและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 รองลงมาคือ ด้านการปกครองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 น้อยที่สุดคือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์โดยบูรณาการโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์ และให้ สอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ ดังนี้ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่ 4) การสาธารณูปการ 5) การศึกษาสงเคราะห์ 6) การสาธารณสุขสงเคราะห์ 3. รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1) รูปแบบการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านการปกครอง เจ้าอาวาสมีการนำหลักพระธรรมวินัยมาอบรมสั่งสอน พระลูกวัดซึ่งเป็นพระใหม่ ควบคุมกับหลักกฎหมาย กฎหมายคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม บูรณาการกับหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านการศาสนศึกษา เจ้าอาวาสเป็นผู้รับภาระหลักในการบริหารกิจการด้านศาสนศึกษารับนโยบายด้านการศึกษาคณะสงฆ์มาปรับจัดทำแผนการจัดการศึกษาให้แก่พระลูกวัดและพุทธศาสนิกชนในเขตปกครอง และแบ่งภาระงานด้านการสอนมอบแก่พระลูกวัดที่มีความรู้ความสามารถเป็นครูสอน 3) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านการเผยแผ่ เจ้าอาวาสบริหารจัดการวัดให้เป็นสถานที่เผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนา มีการสร้างถาวรวัตถุ เอกสารคำ

สอนเผยแผ่สู่สาธารณชน 4) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านสาธารณูปการ เป็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ใช้สถานที่ภายในวัดเป็นที่สงเคราะห์ประชาชน 5) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านการศึกษาสงเคราะห์ เจ้าอาวาสดำเนินการให้เกิดการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการศึกษาอื่น ๆ ที่นอกจากการจัดการศึกษานักธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน โดยแบ่งเป็นการจัดการศึกษาออกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบการจัดการศึกษาสงเคราะห์แบบไม่เป็นทางการ และรูปแบบการจัดการศึกษาสงเคราะห์แบบเป็นทางการ 6) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในวัดให้เกิดการสงเคราะห์ประชาชนและพระสงฆ์ รวมถึงการใช้อำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าอาวาส สงเคราะห์ประชาชนในชุมชนให้ได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนเพื่อให้สาธารณชนได้รับประโยชน์

5) ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีอุดมธารณารักษ์ (2555) ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุและคฤหัสถ์มีความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการกิจการสงฆ์ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ภิกษุและคฤหัสถ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ข้าราชการที่มีเพศ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ ทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสายบาลีต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการสงฆ์ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้วโดยรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการกิจการสงฆ์ของอำเภอวังสมบูรณ์จังหวัดสระแก้ว ด้านการปกครอง พบว่า เจ้าอาวาสบางวัดไม่ทราบปัญหาของพระภิกษุสามเณรในวัดและไม่ค่อยใกล้ชิดกับพระภิกษุสามเณรเท่าที่ควร เมื่อมีเหตุเสียหายเกิดขึ้นทำให้แก้ไขปัญหาได้ยาก ด้านการศาสนศึกษา พบว่า บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการสอนพระภิกษุสามเณรมีหน้าที่หลายด้านทำให้การจัดการไม่ค่อยเต็มที่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า มีครูพระที่สอนศีลธรรมหรือพระภิกษุที่มีความรู้ไปสอนในโรงเรียนไม่เพียงพอและการสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนไม่เพียงพอ ด้านการเผยแผ่ศาสนา พบว่า พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอต่อการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ด้านการสาธารณูปการพบว่า บางวัดมีการก่อสร้างที่ไม่ค่อยเป็นสัดส่วนทำให้สถานที่แคบและด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า บางวัดมีการดูแลพระภิกษุสามเณรที่เจ็บป่วยได้อย่างไม่ทั่วถึง เพราะยังขาดปัจจัยในการสนับสนุนทำให้พระภิกษุสามเณรที่เจ็บป่วยบางครั้งต้องอาศัยญาติดูแลรักษาแทน

6) ด้านการสาธารณูปการ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ด้านการสาธารณูปการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) (2557) ผลการวิจัยพบว่า 1) การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ เชื่อว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครอง

คณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตร ข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนและสังคมไทย 2) หลักเกณฑ์การปกครอง คณะสงฆ์ มีการปกครองตามลำดับชั้นการปกครอง โดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขต ปกครองนั้น ๆ โดยปกครองตามลำดับชั้นไปตามลำดับ เมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขต ปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดี เช่น เจ้าคณะภาค ดูแลปกครองในภาคที่ตนปกครอง เจ้าอาวาสดูแลปกครอง ภายในวัดที่ต้องเป็นเจ้าอาวาส หรือพระอุปัชฌาย์ดูแลสังฆาธิการที่ตนให้การอุปสมบท กลยุทธ์การปกครอง คณะสงฆ์ภาค 1 ในปัจจุบัน มีระเบียบที่ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ภาคที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการ ปกครองในเขตพื้นที่ (ภาค) อย่างครอบคลุมและเหมาะสม มีการกระจายอำนาจไปยังเขตการปกครองในแต่ละ จังหวัด อย่างชัดเจน การปกครองควรเป็นไปตามจารีตอันดีงามที่บูรพาจารย์เคยประพฤติปฏิบัติอันไม่ ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อเพื่อต่อพระธรรม วินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทาง ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ และที่สำคัญคือสามารถนำหลักพุทธธรรมมา ประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการปกครองคณะสงฆ์ มีการปฏิบัติตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้ ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลัก มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรม วินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติ ธรรม ยึดเอาความถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็น เครื่องมือในการปกครองคณะ สงฆ์ภาค 13) เพื่อเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 โดยกลยุทธ์ในการปกครอง ผู้ปกครอง ต้องมีความรู้ความสามารถสูง มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการสื่อสารและการคมนาคม เดินทางไปมา สะดวก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การปกครองคณะสงฆ์ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก โดยเน้น บริหารจัดการเชิงพุทธ มุ่งการสร้างสามัคคี โดยบริหารแบบพ่อปกครองลูก ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 และ พรหมวิหาร 4 ในการครองตน ครองคน และครองงาน โดยจุดแข็งของ การปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 อยู่ใน พื้นที่ชุมชนเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาทั้งระดับการศึกษาพื้นฐาน มีสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นร้อย แห่ง การสอบผ่านของนักธรรมและเปรียญธรรม ซึ่งสอบได้ในอัตราสูง และมีพระสงฆ์ประจำพรรษาจำนวน มาก เป็นการจัดการภายในที่มีความเข้มแข็ง เพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองสูงและมี ภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์ การปกครองของคณะสงฆ์ภาค 1 ให้เป็นที่ยอมรับ ของสังคมสงฆ์ทั่วไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุม
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่นๆ เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างกันและนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้มีการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สิงอุดม. (2557). *การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดต่อภิชาติ สุวณฺณโชโต. (2559). *รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีอุดมธารณารักษ์. (2555). *ประสิทธิผลการบริหารกิจการสงฆ์ ของอำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว*. บทความทางวิชาการจากผลงานวิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม. รวบรวมจัดพิมพ์โดยคณะสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธโร). (2557). *กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค 1*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไถ่รุ่ง รุจิรมโม (ทองมา). (2555). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์กำพร สุชาติ (พิเชฐสกุล). (2554). *บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช, เอกรินทร์ สังข์ทอง และเรชา ชูสุวรรณ. (2559). สภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 27(2), 128-143.
- สถาบันพระสังฆาธิการ. (2558). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ และคณะ. (2556). *การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร ในจังหวัดยะลาปัตตานี และนราธิวาส จากเหตุการณ์ความไม่สงบ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ ไชยกุล และนางจงจิตร แสงทอง. (2554). *บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
